

Magyarországon napjainkban 34 büntetés-végrehajtási intézet végzi feladatát. Az itt keletkezett tüzesetek károsító hatásaira és a fogvatartottak szállítása során történő közúti balesetekre hívja fel a figyelmet jelen cikk. A személyeket érintő veszélyeztetés mellett mindkét esemény nagy gazdasági károkat okoz a fenntartó szervezet számára. Ilyen például, amikor egy büntetés-végrehajtási intézetben vagy a vele egybeépült gazdasági társaság területén kell egy tüzesetet megfékezni vagy az anyaintézetől távol eső pontban az országúton szenved balesetet a rabszállító jármű.

A szerzők felhasználták a Magyarországon hatályos jogszabályokat, interjú készült egy büntetés-végrehajtásban dolgozó szakmai vezetővel, valamint felhasználták a tűzoltásban és műszaki mentésben szerzett eddigi tapasztalatokat.

A szerzők ismertetik a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetek jelenlegi helyzetét, bemutatják a büntetés-végrehajtási állomány tűzvédelmi felkészítésének jellemzőit, annak jelenlegi változásait. A cikk bemutat több, a témával kapcsolatos tüzesetet.

Kulcsszavak: tűzoltás, tűzkár, büntetés-végrehajtás, műszaki mentés, oktatás

Bevezetés

„Az Alaptörvényt II. cikke alapján Magyarország területén minden embernek veleszületett joga van az élethez és az alapvető emberi méltósághoz, ami alapján előírható egy meghatározott szintű mentő tűzvédelem és biztonság, függetlenül attól, hogy a nevezett személy letöltendő szabadságvesztés büntetés végrehajtása alatt áll vagy előzetes letartóztatásba helyezték.” [1]

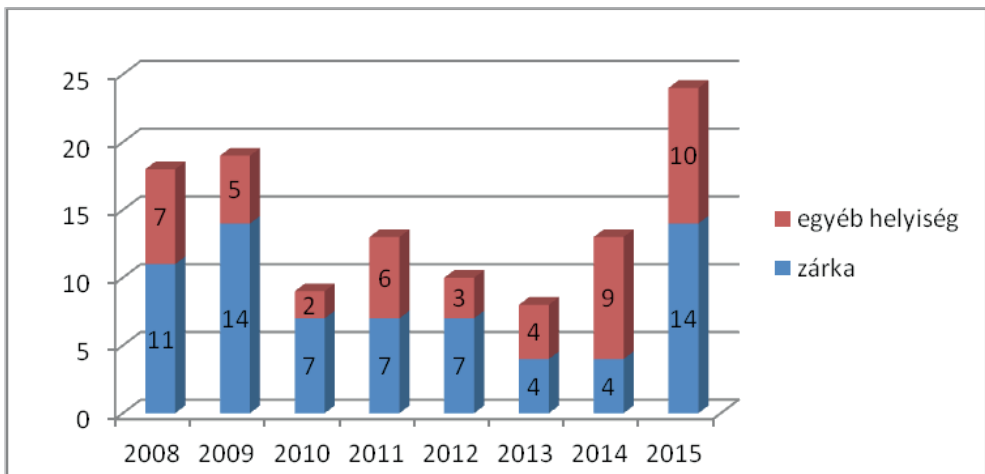
Hazánk területén jelenleg 34 büntetés-végrehajtási intézet (továbbiakban: bv. intézet) végzi törvényben megszabott feladatait, de számuk a közeljövőben emelkedni fog, tekintettel arra, hogy jelenleg a számukra előírt létszámon felüli embertömeget tartanak őrzés alatt. Az újonnan épülő 9 bv. intézet 100%-os kihasználtság alá fogja csökkenteni a feltöltöttséget. Békés, Csenger, Heves, Kemece, Komádi, Komló, Kunmadaras, Ózd településeken új objektumok épülnek, melyek 6000 személy számára biztosítanak elhelyezést, a területeken létesülő gazdasági társaságok közel 2500 további személy számára biztosítanak

majd munkavégzési lehetőséget. Az említettek felül várhatóan a Miskolci Kórház egy épülete is átalakításra szorul majd a fogvatartotti egészségügyi ellátás magasabb színvonalúvá tétele érdekében. Nem szabad megfeledkezni arról a tényről, hogy egy ilyen mérvű átalakítás milyen plusz biztonsági és oktatástechnikai akadályokat hoz majd felszínre mind a hivatásos katasztrófavédelmi, mind a büntetés-végrehajtási egységek számára. A kórházak önmagukban is nehezítő körülményt jelentenek egy-egy tüzeset kapcsán, itt azonban előfordulhat, hogy a beavatkozó egységek számára a mozgásukban amúgy is korlátozott személyek mentése – a biztonsági előírások miatt – további lassító tényezőt jelent majd.

A tüzesetek kialakulását ilyen speciális feladatot ellátó intézménytípusnál a leggyakrabban két fő csoportra osztják a szakértők:

- zárkában keletkezett,
- a bv. intézet más területén keletkezett.

Az egyéb előfordulási helyek között szerepelnek az irodai területek, a konyhák vagy a büntetés-végrehajtási (továbbiakban: bv.) gazdasági társaságok mezőgazdasági és termelő egységei.

1. ábra: Bekövetkezett nagyobb tüzesetek a bv. területén (készítette: Horváth Péter)

A 2012–2015-ös időszakban 15,7 millió forint összkár keletkezett a magyarországi bv. intézetekben tüzesetekkel kapcsolatban. A nevezett időszak alatt 35 alkalommal okoztak a büntetésüket töltő személyek tüzesetet, amivel a szökés vagy a nemtetszésük kinyilvánítása volt a céljuk. Az elmúlt öt évben hullámozó a kárérték alakulása, 2013-ban 11 alkalommal okozott károsodást tüzeset, ami 7,1 millió forint értékű kiadást jelentett a helyreállítások során. A 2015-ös 24 alkalommal „csupán” 1,8 millió forintnyi kár keletkezett.

Ezen események közül 14-et fogvatartottak okoztak. A 2008 és 2015 közötti időszakról elmondható, hogy 77 alkalommal összesen 25 milliós kár keletkezett hasonló eseményekből kifolyólag.

Az elmúlt években a szabadságvesztésüket töltő személyek a bv. intézetekkel egybeépült gazdasági társaságokban kapnak lehetőséget munkavégzésre. [2] Ezen gazdasági társaságok feladatai és termelési szempontjai eltérőek, katasztrófavédelmi besorolás szempontjából jelentősek. Elsősorban a papír-, fa-, textilipar és az irodaszergyártás jellemző.

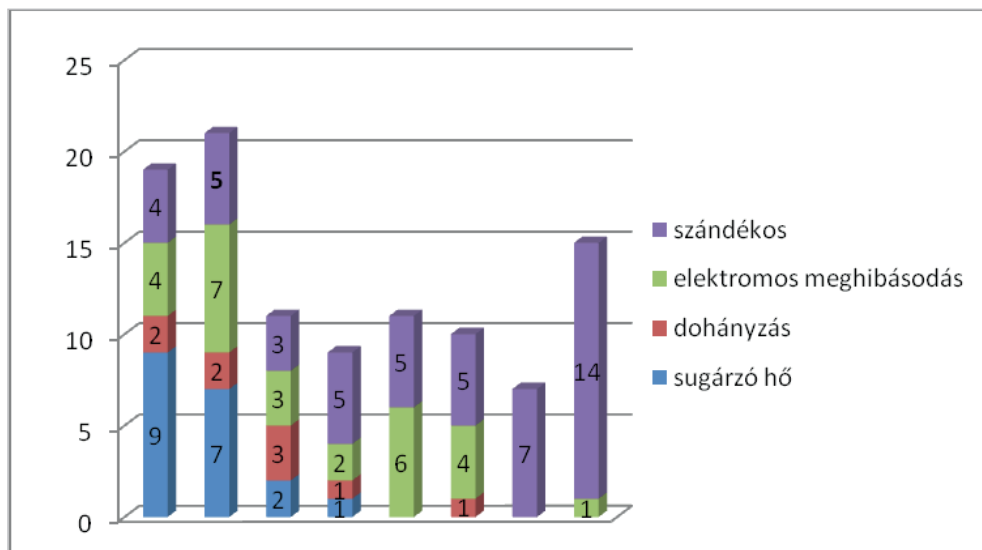
A termelői gazdasági társaságok:

- Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.,
- Annamajori Kft.,
- Budapesti Faipari Termelő és Kereskedelmi Kft.,
- BV. Holding Kft.,
- Duna Papír Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.,
- Duna-Mix Ipari és Kereskedelmi Szolgáltató Kft.,
- Ipoly Cipőgyár Kft.,
- Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Szolgáltató Kft.,
- Pálhalmi Agrospeciál Kft.,
- Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft. [3]

A mezőgazdasági termelő egységek katasztrófavédelmi szempontból alacsony kockázati besorolásúak. A területen fellelhető tűzveszélyforrások a növénytermesztéshez szükséges vegyszerek, a műtrágya és az állattartáshoz szükséges széna és szalma.

A fa- és textilipari termelés területén fellelhető tűzveszélyforrások a papír- és faipari termékek előállításához szükséges vegyszerek, ragasztók, a textiliparhoz szükséges tömő- és egyéb ruhatípusok. Ezek az üzemek magas kockázatúak a vonatkozó besorolás alapján.

Egy gazdasági társaságok területén bekövetkező tüzeset nemcsak az ott dolgozó elítéltek és más személyek biztonságát veszélyezteti, hanem a termelés leállítását, hosszabb távú kiesését is okozhatja. Természetesen tüzeset véletlen balesetből, technológiai meghibásodásból adódóan is bekövetkezhet. 2008 óta összesen 27 alkalommal keletkezett tűz elektromos meghibásodás miatt.

2. ábra: Tüzesetek 2008 és 2015 között a keletkezési ok szerint (készítette: Horváth Péter)

A már korábban említett, 2008 és 2015 közötti időszak első felében szembetűnő a viszonylag alacsony előző számadatok újbóli emelkedése a zárkákban okozott tüzekben. 2015-ben ez 14 alkalmat jelentett. Az esetek száma évenkénti átlag folyamatos növekedést mutat.

Több laikus számára is felmerülhet a kérdés: hogyan keletkezhet tűz a zárkákban? A szabadságvesztésüket töltő személyek, ha nem napi munkájukat végzik, bővelkednek az időben, így szökési vagy csupán unaloműző ötleteikhez jó alapot ad a számukra biztosított éghető anyagok széles tárháza.

A tűz kialakulásához 3 fő dolog szükséges: az éghető anyag (matrac, ruha, papír), a megfelelő oxigénszint és a gyújtási hőmérséklet. A nevezett három dologból mind megtalálható egy szabadságvesztésüket töltő személynél, az éghető anyagok mellett, amelyek a zárka alapfelszereltségébe is beletartoznak, gyufát, öngyújtót és más, tűz gyújtására alkalmas eszközt is tarthatnak maguknál a sokszor 8–12 fős zárkákban. Abban a helyiségben, ahol szivacsmatrac, ruhanemű, műanyag vagy fa hokedli is található. Ez mind-mind jól éghető anyag, égésük magas füstképződéssel jár, ami veszélyt jelenthet az életre, a testi épségre. Nagy mennyiségű füstképződéssel járó tüzeset során a cella lakóin kívül számolni kell a területen tartózkodó további fogvatartotti és őrzési feladatot ellátó személyi állomány kimentéséről. A nagy embertömeg mozgatásán felül a keletkezett mérgező gőzök-gázok újabb problémát jelentenek. Az ilyen események bekövetkezése során – a beavatkozások biztonsága érdekében – biztosított a bv. intézetek külső levegőtől független légzőkészülékekkel ellátása.

Az említett speciális helyeken a beavatkozásnál felmerül a tűzoltó egységek biztonságának kérdése is. A veszélyek csökkentése miatt írja elő az új tűzoltás-taktikai szakutasítás,¹⁶ hogy a tűzoltó egységeket minden esetben büntetés-végrehajtási személy kísérje, aki kényszerítő eszközökkel van felszerelve a biztonság fenntartása érdekében. Figyelemmel kell lenni arra azonban, hogy a börtönőröknek is légzésvédelmi eszközt kell viselniük a mérges gőzök és gázok ellen. [4] A bv. intézetek általában kis mennyiségű acélpalackos AGA SPIROMATIC 316 készülékekkel vannak ellátva, melyek viselését és használatát nem vagy csupán kevés helyen gyakorolják az országban. Egy bekövetkező tüzesetnél a gyors és készségszintű légzésvédelem alkalmazása nagyban segítheti a beavatkozás biztonságát, valamint a fogvatartottak zárkából történő kimentését.

2003-ban a Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben keletkezett tüzet csupán a helyi hivatásos tűzoltóság állományának sikerült megfékeznie. A helyszínre érkező beavatkozók védősugár fedezete mellett tudták megközelíteni a lángoló zárkát. A börtönőrök a nagy hőség miatt nem tudtak a cella közelébe jutni, így a fogvatartott a tűzoltók kikerzéséig már életét veszítette. A tűzoltói beszámolóban köszönhetően ismertté vált, hogy az ajtó kinyitását követően szúróláng (backdraft) jelenség is bekövetkezett, ami a nem kiképzett börtönőrök életét is veszélyeztette volna a zárkaajtó kinyitásakor. [5] A vastag műbőr borítású gumiszoba égése során sűrű, egészségkárosító füst keletkezett. A cellában lévő égő anyagok lángolása és a képződő füstmennyiség a szinten és a magasabban lévő rabok kimenekítését indokolta. Összesen 141 elítélt menekítését hajtották végre az oltás során.

2016. november 29-én a Veszprémi Börtön műhelyében keletkezett tüzeset. A munkavégzés során egy fogvatartott könnyű sérüléseket szenvedett, őt kórházba szállították. Az esemény során az üzemszert kiürítették a nagy füst miatt. [6], [7] A gyors és szakszerű beavatkozásoknak köszönhetően halálos kimenetelű tüzeset több évre visszamenőleg szerencsére csak 1 alkalommal következett be, Zalaegerszegen.

Az intézetek egy része extrém nehézségek elé állítja a tűzoltókat egy esemény során: Tökölön és a közeljövőben kialakítandó miskolci rabkórház területén kórházi egészségügyi ellátás is folyik. Itt joggal számíthatnak a mentő erők arra, hogy a betegek egy része részlegesen vagy teljesen korlátozott a mozgásában. Ilyen esemény szerencsére még nem következett be, ahol a biztonsági intézkedések betartása mellett az emberi élet mentése speciális helyzet elé állítja a rendvédelem különböző területén dolgozó hivatásos egységeket. [8], [9]

Jelenleg a büntetés-végrehajtási állománynak nem áll rendelkezésére ezeken a területeken sem létesítményi tűzoltói segítség, sem tűzoltó szerkocsi. A bv. állomány számára előírt oktatás napjainkban csak a cellákból történő kimentést, az életmentést tartalmazza. A tűz továbbterjedésének megakadályozásában csak a fali tűzcsapokat és a porral oltó

¹⁶ 6/2016. (VI. 24.) BM OKF utasítás a Tűzoltás-taktikai Szabályzat és a Műszaki Mentési Szabályzat kiadásáról.

készülékeket használhatják, amit az előírások alapján a fogvatartotti állomány biztonsági okokból nem kezelhet.

A személyi állomány oktatását és a feladataik ellátásához szükséges alapinformációk átadását a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ részéről Kirov Attila tűzoltó őrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága részéről Ladányi Antal büntetés-végrehajtási őrnagy kezdte kialakítani és oktatni 2014 elejétől kezdve. 2016-ban egy újabb 40 órás oktatási tematikát dolgoztak ki és nyújtottak be a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) számára. (A tematika kidolgozásában jelen írás egyik szerzője, Horváth Péter is részt vett.) [10]

3. ábra: Gyakorlat egy rabszállító jármű balesete esetére, több szervezet együttműködését szimulálva (forrás: Pántya Péter, 2015)

Közúti balesetek a büntetés-végrehajtás rendszerében

Az intézetek és az eljáró bíróságok közötti szállítás a tüzesetek mellett egy másik megjelenő veszélyforrás a bv. és az érintett személyek életében. A büntetés-végrehajtásnál a körszállítás egy rutinszerű művelet, amelynek során a különböző intézmények között

mozgatják a fogvatartottakat. A BVOP gépjármű-állománya rendkívül változatos és nagy-számú, ebbe beleértve a szállítási feladatokat ellátó, nagy befogadóképességű járműveket is:

- Kisméretű rabszállítók: Ford Sprinter, Opel Movano, WV T5.
- Közepes méretű rabszállítók: Iveco típusú tehergépkocsik.
- Nagy befogadóképességűek: speciális kialakítású Mercedes, Iveco és Renault tehergépkocsik.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján elmondható, hogy a körszállítás hazánkban a baleseti statisztika szempontjából a legkritikusabb időszakban, a hétfő reggeli órákban történik. [11] A meglévő bv. intézetek és a körszállítás központjától számított távolság átlagosan 135 kilométer, tehát a szállító járművek optimális esetben is megközelítőleg 2,5-3 órát töltenek a közúti forgalomban.

4. ábra: Bv. intézetek távolsága Budapesttől (készítette: Horváth Péter)

Ha minden intézet csupán egy járművet indít, akkor ez a közúton megtett táv 4593 km-t jelent minden hétfői napon, ami évente – az ítélezési és egyéb szünetek miatti szállítási kieséseket figyelembe véve – közel 210 ezer km. A világon, így hazánkban is folyamatosan emelkedik a személy- és tehergépjárművek száma, ami növeli a balesetek bekövetkezésének esélyét. A 2014-es adatok alapján hazánkban 3 287 158 személygépkocsi és 490 ezer tehergépkocsi van nyilvántartásba véve. Ennyi közúton eltöltött kilométerből és a nagy gépjármű-állományból az következik, hogy a speciális szállító járművek csupán vétnél részesként is balesetet szenvedhetnek. [12]

2016 nyarán Budapesten, a Budaörsi, Alkotás és Hegyalja út kereszteződésében egy, az előzőekben említett speciális személyszállító jármű szenvedett közúti balesetet. 2010-ben negyvenhárom, 2012-ben harminchat, 2014-ben ötvenhét olyan balesetet jegyeztek fel, ahol a büntetés-végrehajtás állományának járműve érintett volt.

Következtetések

A vizsgálatokból kiderül, hogy joggal számíthatunk egy-egy BVOP-s jármű közlekedési balesetének bekövetkeztére a dinamikusan növekedő szállítási kapacitások és a közúti forgalom változása miatt. A fogvatartottak a jövőben sem fognak tartózkodni a tüzesetek okozásától, és a technológiai meghibásodások is további tűzveszélyt jelentenek majd. Javasoljuk a területen dolgozók minél magasabb szintű képzésének előírását és az öntolt rendszerek betervezését az intézményekbe. [13] Javasoljuk továbbá az Országos Tűzvédelmi Szabályzat¹⁷ kiegészítését a bv. intézetek és bv. rabkórházakra, hasonló adottságú intézetekre vonatkozó speciális fejezettel, külföldi és hazai szakértők bevonásával.

A rabszállító járművekkel kapcsolatos balesetek kérdései további vizsgálatot igényelnek a műszaki mentési feladatok ellátásához szükséges speciális ismeretek kidolgozásával, a jövő biztonsága érdekében.

Irodalomjegyzék

- [1] Horváth Péter: Tüzek megelőzése a büntetés-végrehajtás területén Magyarországon. *Védelemtudomány*, 1. évf. I. szám, www.vedelemtudomany.hu/articles/07_Horvath.pdf (a letöltés ideje: 2017. 01. 12.)
- [2] Lőrincz József: *Büntetőpolitika és börtönügy*. Rejtjel Kiadó, 2009.
- [3] A Büntetés-végrehajtási Szervezet honlapja. <http://bv.gov.hu/bv-intezetek> (a letöltés ideje: 2015. 10. 30.)
- [4] Bérczi László – Ecseti Balázs: Biztonságos tűzoltói beavatkozások technikai feltételei. *Légzészvédelem*, 2011/4, 21–24.
- [5] Fejes József: *Tűzvizsgálati eljárás*. Zalaegerszegi Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóság, 2003.
- [6] *Tűz volt a veszprémi börtönben*. <https://veol.hu/veszprem/tuz-volt-a-veszpremi-bortonben-1803084> (a letöltés ideje: 2017. 01. 02.)
- [7] Pántya Péter: Eredmények a tűzoltók beavatkozási képességének növelésében. *Bolyai Szemle*, 24. évf. 4. szám, 2016, 172–180.
- [8] Horváth Péter – Restás Ágoston: Rendészeti egységek tűzoltási feladatai. In: Restás Ágoston – Urbán Anett (szerk.): *Tűzoltó Szakmai Napok 2016*. BM OKF, Budapest, 2016, 132–135.
- [9] Kalamár Norbert – Restás Ágoston: A különleges, speciális mentőegységek alkalmazásának vizsgálata. In: Restás Ágoston – Urbán Anett (szerk.): *Tűzoltó Szakmai Napok 2016*. BM OKF, Budapest, 2016, 136–139.
- [10] Közös gyakorlat Hatvan Nagygomboson. Az Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság honlapja, www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=szervezet_hirek&hirid=3470 (a letöltés ideje: 2015. 10. 26.)
- [11] *A közúti közlekedési balesetek statisztikája*. www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/baleset/baleset14.pdf (a letöltés ideje: 2016. 11. 26.)
- [12] Pántya Péter – Kalamár Norbert: A magyar katasztrófavédelem által végzett beavatkozások. *Védelemtudomány*, Katasztrófavédelmi online tudományos folyóirat, 4. évf. 1. szám, 2016, 88–99.
- [13] Cséplő Zoltán – Kátai-Urbán Lajos – Vass Gyula: Az iparbiztonsági képzési rendszer műszaki technikai feltételeinek vizsgálata. *Bolyai Szemle*, 25. évf. 3. szám, 2016, 65–86.

¹⁷ 54/2014. (XII. 5.) BM rendelet.

Disaster Management Tasks and Dangerous Effects in Hungarian Prisons

PÉTER HORVÁTH – PÉTER PÁNTYA

Nowadays there are 34 prisons in Hungary. This article draws attention to the harmful effects of fires in these institutions and the road accidents happening during the transportation of detainees. Besides endangering human health, both events will cause great economic damage to the maintenance organization. For example, when a disaster has to be averted in a prison or a conjoining building belonging to an ltd or the prisoner transport vehicle has an accident on the highway remote from the parent institution.

The authors reviewed the current Hungarian legislations, interviewed some of the managers working in the Prison Service as well as utilized their previous experience in fire-fighting and technical rescue.

The authors describe the current state of Hungarian prisons, depict the characteristics and the current changes of the fire safety training received by the prison personnel. Related fire cases are also described in the paper.

Keywords: firefighting, fire damage, prison service, technical rescue, education